

RAMON VIDAL DE BESALÚ. L'ART D'INTRODUIR ELS CONVIDATS

RAMON VIDAL DE BESALÚ. *THE ART OF INTRODUCING GUESTS*

ANTON MARIA ESPADALER I POCH

Universitat de Barcelona

anton.espadaler@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-3416-4738

Resum

Jean Renart i Ramon Vidal de Besalú han estat considerats els pioners a l'hora d'incorporar fragments lírics en les seves narracions. A partir de la comparació entre ells, i centrant-se en el *Guillaume de Dole* i en l'*Abrils issia*, hom analitza la manera d'actuar de Ramon Vidal, en la relació amb el text original i la seva adaptació al propi text. Hom proposa una datació i s'identifica un fragment tingut per anònim.

Paraules clau

Jean Renart, *Guillaume de Dole*, Ramon Vidal, *Abrils issia*, Citacions

Abstract

Jean Renart and Ramon Vidal de Besalú have been considered the pioneers in incorporating lyrical fragments into their narrative works. By comparing them and focusing on Guillaume de Dole and Abrils issia, the way that Ramon Vidal acts compared to the original troubadour texts and their adaptation to Abrils issia is analyzed. Furthermore, a date is proposed and a fragment previously considered anonymous is identified.

Key Words

Jean Renart, Guillaume de Dole, Ramon Vidal, Abrils issia, Quotations

Jean Renart en la narrativa francesa i Ramon Vidal en la narrativa occitana són els primers que incorporen a les seves narracions fragments provinents d'altres textos. Com és sabut, l'autor del *Guillaume de Dole*, novel·la que hom data majoritàriament al voltant de l'any 1228, fa que els seus personatges cantin cançons de diversa mena durant les cavalcades, els passeigs, els viatges, els lleures, les danses o els seus moments de solitud. Normalment els personatges canten trossos d'obres d'altri sense que l'autor senti la necessitat de fer-los precedir d'una nota que informi sobre el text que incorpora. Hom canta directament, sense més explicacions, com passa en els balls i amb les *chansons de toile*, i en general amb tota la lírica popularitzant acollida. O es relacionen les cobles que el personatge recita amb el seu estat anímic, com l'emperador a qui «ces ii vers li fist pechier dire» (LECOY & DUFOURNET 2008: v. 3196). O se n'indica la procedència —com, per exemple, en el cas del «son poitevin» que correspon a *Quant voi l'aloete moder* (v. 5211-5212), o de la «chançon auvrignace» *Bele m'est la voiz altane* que el cançoner C, l'únic occità que l'ha transmesa, atribueix a Daudé de Pradas. Però, en canvi, no es diu res respecte d'on pugui venir el «son» de *Lors que li jor sont lonc en mai*. Quan es manifesta el nom de l'autor, 7 vegades entre els trouvères sobre 13 presències, i se'n valora el text, el nom s'acompanya majoritàriament amb la mateixa fórmula: el personatge cantarà la «bonne chanson», o els «bons vers», ja siguin de «mon segnor Gasson», de Renaut de Sabloeil, del vidame de Chartres Guillaume de Ferrières, o de «Gautier de Sagnies» que «resovint un bon bachelier» (v. 5229-30). La lloança a l'autor, quan es produeix, acostuma a ser molt discreta: hom canta a «honor» de «monseignor Gasson», o una cançó del «bon chevalier» Renaut de Beaujeu. Mai no s'indica el nom dels trobadors occitans potser perquè Jaufré Rudel i Bernat de Ventadorn eren molt famosos, i a més Jean Renart en tria dues cançons celebèrrimes: la de l'amor de lluny i la de l'alosa (ZUFFEREY 2009: 29), però sembla lícit emetre la sospita de si aquesta era també la situació de *Bele m'est la voiz altane*, com es demana amb força seny Emmanuèle BAUMGARTNER (1981: 261). A diferència del seu continuador, Gerbert de Montreuil (BUFFUM 1928), que al *Roman de la violette* ho apunta sovint, Jean Renart no fa cap esment a les condicions del cant o de la veu.

Amb un sistema tan eixut Jean Renart cercava sens dubte de crear les menys separacions possibles entre el seu text i els textos precedents, per tal d'aconseguir que els «biaus vers» que adduïa quedessin més estretament vinculats a la seva narració, més ben «brodez» —per dir-ho com ell—, de tal manera que a l'oïdor li semblés que els sentia per primera vegada (v. 21-23):

tuit cil s'en esjoïront
qui chanter et lire l'orront,
qu'il lor sera nouviaux toz jorns.

Voldria proposar ara d'observar com es comporta Ramon Vidal a l'hora d'introduir els autors que amb els seus fragments venen a complementar i fer més sòlid el parer del narrador o d'algun personatge a *Abrils issia*. Un poema que al meu entendre caldria datar entre el 1208, considerant que el «perdo que ara es vengut» fa referència —com ja va indicar Monica CALZOLARI, però per proposar una altra data (1995: 89)— al perdó ofert per Innocent III als qui s'enrolessin a les files dels croats, i el 1212, per tal com el relat del Dalfí d'Alvèrnia en què es pondera el poder dels almohades sobre els almoràvits crec que palesa que hom es troba més a prop de l'impacte causat per la derrota d'Alarcos que no de l'esclatant victòria de Las Navas, en la qual van participar, i no se'n diu res, alguns dels personatges evocats al poema, que a més hi tingueren un paper brillant i decisiu.

Deixem constància de la diferència més visible entre tots dos escriptors: no hi ha a l'*Abrils issia* cap referència als aspectes musicals dels poemes (SIMÓ 2011: 427), tan imposants en el *Guillaume de Dole* que, segons Maurice ACCARIE, el converteixen en una «sorte de comédie musicale» (1983: 26). La massiva introducció de les cites mitjançant el verb *dir* —8 de 10— contribueix a aquest oblit, afavorit per una memòria antològica que no necessita el cant, car es produeix enmig d'una exposició i com a cita d'autoritat. D'altra banda, només en una ocasió s'especifica el gènere a què pertany la cita, en aquest cas un «sirventes» de Bertran de Born (v. 463).

El poema s'inaugura amb la bella imatge de l'autor, «solo e penso» —com anoten Limentani i Tavani—, a la plaça de Besalú, tot i que

«per amor un pauc embronz» —la qual cosa vol dir que no es tracta d'un trobador retirat, sinó d'algú en actiu, disposat a expressar la seva malanança—, el qual és tret de les seves cabòries per l'aparició d'un joglaret que s'adreça directament a ell; i hem de creure que no és casual, sinó que el joglaret —pel posat, per la fama que el precedia—, reconeix en aquell qui estava perdut en l'illa dels pensaments el trobador Ramon Vidal. Aquest el convida a dinar, i en acabat, bo i observant, i valorant, l'elegància en el vestir del petit joglar, li ve al cap Giraut de Bornelh (v. 96-99):

Eu vi per cortz anar
Us joglaretz petitz
Gen caussatz e vestitz
Sol per donas lauzar.

La cita pertany a *Per solatz revelhar*, un sirventès que consta entre els poemes més famosos de qui, segons escriu a *So fo e'l temps*, «mais saup d'amor que Tristanç» (v. 260), com ho demostren els 15 ms. que el contenen, que l'utilitzés Dante al *De vulgari* per posar el seu autor com a exemple de rectitud, i que Cerverí de Girona també l'esmentés dues vegades a la *Faula del rossinyol*. Sarah KAY proposa d'entendre no un sol joglar, sinó, car pren *us* com a plural, «groups of little *joglars*» (2013: 44). Tant KOLSEN (1910) com SHARMAN (1989) s'estimen més d'editar «mains ioglaretz formitz», deixant de banda «petitz», que és la solució consignada a la majoria de ms. Qui havia parlat d'un «ioglaretz petitz», de nom Artús, era el Dalfí d'Alvèrnia (STRONSKI 1906: 477), i vista la importància que ell i la seva cort tenen a *Abrils issia* pot suggerir una elecció no casual. El contingut del poema de Giraut de Bornelh —una protesta enèrgica que s'embolcalla en un tènue lament melancòlic per la conducta d'una noblesa turbulenta que s'aboca al bandolerisme, menysté la galania, desatén les actuacions dels joglars i s'estima més d'escoltar historietes sense solta—, en bona part havia estat reprès en l'exposició inicial del joglar que manifestava les seves angoixes davant un panorama equiparable, per bé que no tan agitat. Per tant, en principi, i en l'ànim de Ramon Vidal, Giraut de Bornelh vindria a confirmar un diagnòstic que abans havia fet el joglar a partir justament del poema del mateix Giraut.

Ara, malgrat que a tot lector o oïdor culte —i amb memòria—, el poema de Giraut li hagi pogut venir al record abans de ser explícitament evocat, Ramon Vidal, que reconeix en la realitat, en la persona del joglaret, allò que descrivia el poema, s'esforça a justificar la pertinença d'una connexió que ha estat, des del primer moment a la plaça, de caire visual: és, en efecte, més la manera de vestir del joglaret que no pas allò que diu el que li permet d'entendre quina mena de problemes pot tenir.

I així, tot i que l'ombra de *Per solatz revelar* —que, per cert, es tanca amb una endreça al Dalfí d'Alvèrnia—, plana des de ja fa uns quants versos, Ramon Vidal solemnitza la seva aparició definitiva doblement. D'una banda, dient que «en Guiraut / tan se fes a totz prezar», o el que és el mateix recollint un reconeixement unànime a la seva obra, car, com escrivia Terramagnino da Pisa, que seguia a la *Doctrina d'acort* un sistema après a Ramon Vidal: «passet totz los bons trobadors / segon lo dich d'homes mellors» (MARSHALL 1972: 563-564). I d'una altra, assegurant que constitueix la reacció exigible a tot cortès el fet de reflexionar davant l'aparició i el reconeixement en la memòria d'una imatge precisa creada per un trobador excel·lent: «Aiso m'aduys un cossirier / aital com sol aver hom fis» (ESPADALER 2018: v. 92-93). No hi ha dubte que es tracta d'una manera molt clara d'afirmar la primacia de l'obra literària, i el caràcter de guia, d'autoritat que té el corpus trobadoresc, en el moment de donar consells i de fer entendre com s'han de rebre les citacions posteriors, cosa que sembla perfectament coherent en qui escriu a les *Razos* que «tuit li mal e·l ben del mont son mes en remembransa per trobadors» (MARSHALL 1972: 2, 27-28).

Giraut de Bornelh fa una altra aparició uns 1400 versos més tard, amb cinc versos de la cançó *Gen m'aten*, que també és citada a les *Razos de trobar* (1550-1554):

Ni no tenh a dan
 si·m destrenh
 amors ni·m dechay;
 c'una vetz n'auray
 man bon esdevenh

En aquest segon cas no es lloa l'autor, sinó que hom posa l'èmfasi en la intencionalitat, en allò «qu'en Guiraut dis als acabatz / per esfortir lur bon captenh» (v. 1548-1549), precedit tot pel verb *membrar*, cosa lògica si es pensa que el joglaret es presenta com un executor dels «vers e chansos» del trobador llemosí. El complex poema de Giraut, batejat per Kolsen com a *Tantalusqualen*, no es refereix als problemes dels ministrers, sinó que parla d'amor i lloa, en el pas retret, el valor de la resistència davant d'una dama que el fa guiar, en un to tan jugarer com la seva estructura formal posa de manifest, i que acaba amb una desinhibida exclamació de venjança. Es fa evident així, d'acord amb el caràcter reivindicatiu dels valors civilitzadors de la poesia trobadoresca que destil·la *Abrils issia*, que per a Vidal l'amor, o millor, el saber que proporciona amor és, de fet, la mesura de totes les coses, o la primera i més important, si més no, des del moment que els seus exemples, en un trasllat no sentit com a forçós, es poden aplicar a l'ànim de qui, en el context, confessa passar un mal tràngol no amb una dama, sinó —jugar com és— amb el seu auditori.

L'altre trobador, de qui el joglaret afirma que és el més ben representat en el seu repertori, i també, com sembla lògic, en el poema, i més si veiem en el joglaret un *alter ego* del mateix Ramon Vidal, amb qui comparteix gustos, és Arnaut de Maruelh, de qui se citen tres passos, tots tres d'una mateixa composició, l'*ensenhamen Razos es e mezura*, al qual podem pressuposar una certa voga a Catalunya des del moment que és dedicat «al rey cuy es Lerida» (v. 45), Alfons el Trobador. En tots tres casos, la presentació de la cita no comporta cap valoració de l'obra, sinó que se'n remarca la utilitat: estimular («ad enans de tot mestier», v. 602), ensenyar als que no saben («als desco-noissens ensenhar», v. 1021), empènyer al perfeccionament («per melhurar / aquels que volon en pretz pujar», v. 1229-1230), tot remarcant la bondat d'ensenyar adelitant. La primera d'aquestes citacions ve precedida per una exposició sobre el «ric cor» que recull idees exposades per Arnaut de Maruelh als v. 164-167, i sobre el «ris e'l joc» que havien aparegut uns versos abans (v. 94-96) i que es reproduïen en els versos que preludien de la darrera citació (v. 1207-1208).

És interessant de constatar que, en la primera d'aquestes citacions, qui recorre a les paraules d'Arnaud de Maruelh no és el narrador, sinó

un personatge: el Dalfí d'Alvèrnia, la qual cosa confereix a la cita una quàdruple autoritat: la que partint d'Arnaut passa per qui és en el text el representant més conspicu i el sostenidor més ferm de la cortesia, com és el Dalfí, és recollida pel joglaret, i es projecta sobre Ramon Vidal, que la transmet al lector/oïdor del seu poema.

El mateix procés es dona en l'única cita que hi ha de Bertran de Born, i l'única en què s'esmenta el gènere: es tracta de quatre versos de *S'abril e foillas e flors*, sirventès que també serà recordat a *So fo e'l temps* (v. 468-471):

Ad aiso fon pretz establitz
c'om guerrees, e so fortmens,
et a Caresma et Avens
e fezes soudadiers manens.

FIELD va opinar que «el passatge no sembla encaixar en el context» (1989: 172 n. 92), però no va tenir en compte que el Dalfí l'utilitza com a colofó conclusiu de la curiosa història de l'almussa i els dos almassors, que es tanca amb l'elogi del valor vinculat al *pretz* que posseïen de forma pregonia els barons *du temps jadis*. Potser això pugui justificar que la lectura que sembla desprendre's del text de Ramon Vidal no s'ajusti, com ja va veure GOURAN (1987) i ha remarcat KAY (2013: 55), a les intencions de Bertran de Born, el qual no instaria a combatre en els períodes proscrius per la Pau de Déu, sinó a pagar els *soudadiers* també quan els combats són prohibits. Field anota que els septenaris de Bertran de Born han guanyat una síl·laba per ajustar-se als octosíl·labs de la narració. Si hom considera que les cites solen respectar el còmput dels originals, i que en la proposta de Ramon Vidal és essencial que el text nouvingut, a diferència de Jean Renart, no pugui ser percebut com a recent sortit del propi forn, sinó, ben al contrari, com un text autònom i reconegut, la naturalesa del qual cal respectar al màxim, justament per garantir-ne la personalitat distinta, crec que el més raonable és atribuir intervencions d'aquesta mena al responsable de la còpia.

El sirventès de Bertran de Born és acompanyat en 4 ms. per una *razo* de caràcter sentimental, segons STRONSKI (1973 [1914]) absoluta-

ment fantasiosa, i en un d'aquests ms., l'F, hom troba un paràgraf suplementari en què es glossa la crítica als poderosos que conté la majoria de les estrofes. La lectura de Ramon Vidal, via Dalfí, va, però, en direcció contrària, i presenta en positiu, com a descripció de les virtuts que eren enaltides en el passat, allò que en la ploma del senyor-trobador d'Autafort era un inequívoc memorial de mancances.

Els quatre versos de *S'abrils e foillas e flors* (GOUIRAN 1987) són els que tanquen una cobla d'onze versos, i com en algunes de les ocasions anteriors, Ramon Vidal aprofita els set versos previs per acomboiar la cita, com aquesta vegada va apuntar Field. S'observa en aquest cas una dependència major respecte de l'estrofa que inclou els versos expressament citats. Potser per aquest fet es pugui explicar que un vers (el 469) hagi quedat desaparegut, i per una vegada no ho hàgim d'atribuir a la descurança del copista:

Ric home, vuellh qu'ab amors
sapchon cavalliers aver
e que'ls sapchon retenir
ab befag et ab honors,
e c'om los truep *ses tort faire*,
franx e *cortes* e *chauzitz*
e larcxs e bos *donadors*,
qu'aissi fon pretz establitz
qu'om guerreyes ab torneys,
e Quaresmas et Avens,
fesson soudadiers manens
(v. 78-88)
e fezes soudadiers manens
(v. 456-471)

Adoncx eran de pretz preon
tug li baron.....
.....
be fazians so qu'En Bertrams
del Born dis en un sirventes
a far *ricx homes* pus *cortes*
e pus *franx* e pus *donadors*,
que sian *ses tort faire* elitz,
et adretz et *franx* e *chauzitz*
ad aiso fon pretz establitz
c'om guerreyes, e so fortmens,
et a Caresma et Avens

De Raimon de Miraval, el trobador que gaudí, com Vidal, de la protecció d'Hug de Mataplana, fa dues breus citacions, en la primera de les quals és presentat com «us conoissens trobaires», consideració que sembla convenir a qui li agradava de teoritzar. En recordar un parell de versos de *Dels quatre mestiers valens* (TOPSFIELD 1971: IX v. 8-9) Vidal en remarca la intencionalitat de l'autor, i, en donar la clau, novament evita la glossa.

E membre-us so c'us conoissens
 trobaires dis, En Miravals
 a far azautz homens vassals
 encontra mal estar ginhos:
 c'oms mal azautz si tot s'es pros
 non es gair'ad ops d'amar bos (v. 1143-1148)

Com ve sent freqüent, la matèria d'una part del poema de Miraval és introduïda amb antelació, per tal de preparar l'aterratge del nou text, però ara això s'esdevé en un conjunt de versos particularment desgavellats: el mot *azaut* i derivats, es repeteixen 9 vegades en 16 versos en els quals, ultra produir-se una llacuna, abunden les conjectures i les esmenes, no sempre convincents, dels seus editors, Bohs, Field i Huchet. És sens dubte un altre d'aquells moments que van fer dir a Jeanroy, en donar compte de l'edició BOHS: «Le mieux est, à mon avis, d'attendre patiemment la découverte d'un ms. moins mauvais» (1988: 612). Encara no hem tingut aquesta sort.

La segona de les cites, i la darrera de l'obra, pertany a la cinquena estrofa d'*A penas sai d'on n'apreing* (TOPSFIELD 1971: VI v. 45-47), estrofa que Matfre Ermengaud va reproduir sencera al *Breviari d'amor*, v. 30036-30046, per reportar els mateixos tres versos que Ramon Vidal uns 800 versos més tard (vv. 30882-30884). Segons Simon GAUNT, es tracta d'una advertència als joglars, els quals havien de procurar que les seves enceses lloances no fossin preses com una insidiosa mostra d'ironia (1989: 15). La insistència prèvia en la idea de blasme (tres vegades en 7 versos) sembla suggerida pel mateix mot en la cobla tercera del poema de Raimon de Miraval, el qual, com anys més tard Ausiàs March, criticava els trobadors que s'excedien en la lloança de les seves dames, mentre Vidal ho emprà per aconsellar als joglars que evitin de ser massa llagoters amb els seus hostes (v. 1732-1734):

E qui trop mays que no val
 lauz sidons fay parer
 qu'esquern diga e non jes al.

Enmig del conjunt de recomanacions al joglaret sobre les condicions dels cortesos que es tancaven amb la primera cita de Raimon de Mira-

val, el trobador garrotxí li recorda —«us deu membrar»—, allò que va dir Peire Roger «a far valens vostres mestiers» quan «a.N Raymbaut anet vezer» (v. 1155-1161):

Si voletz e·l segle caber,
e loc siatz fatz ab los fatz,
e aqui meteys vos sapchatz
ab los savis gen mantener:
c'ayssi·s cove c'om los assay,
l'us ab ira, l'autres ab jay,
ab mal los mals, ab bo los bos.

Es tracta del poema *Seign'en Raymbaut, per vezer* que la *vida* de Peire Roger qualifica de sirventès, escrit quan per la gent del Narbonès «fo crezut qu'el agues joi d'amor» de la primera dama de l'encontrada, Ermengarda de Narbona, i «per temor del dit de la gen si·l det comjat e·l parti de se. Et el s'en anet dolenz e pensius e consiros e marritz a·n Rambaut d'Aurenga» (NICHOLSON 1976: 35). Raimbaut d'Aurenga va respondre amb el poema *Peire Rotger, a trassaillir* (PAT-TISON 1952: VI). El poema és considerat com un *ensenhamen* per Luigi MILONE, en el qual el trobador madur i experimentat que era Peire Roger ensinistra el jove comte en el «perfecte equilibri cortès de *sen* i *fondat* que es veu a la fi reflectit en l'equilibri d'*ira* i *jai*», i on la ira «indica la falta d'eufòria i joia que haurien d'acompanyar el desenvolupament de les qualitats cortesès. Si el *jai* correspon als *savis*, als *bos*, a qui sap entendre el missatge cortès, la *ira* castiga els *mals*, els *fatz*» (1998: 23). Cal reconèixer que en el text de Ramon Vidal la cita té un abast menys doctrinal i, per contra, més voluntat d'aplicació pràctica en el tracte amb la gent de cort. Al cap i a la fi, no pretén d'il·lustrar el capteniment d'un noble d'allò més encimbellat, que ha de guiar-se per una ètica d'un compacte aristocratisme, sinó de donar un consell adreçat a sobreviure entre els caràcters dissonants de la gent que sol freqüentar les corts.

I a continuació Ramon Vidal enceta una reflexió sobre el valor de l'esforç, a partir del mal exemple dels qui es creuen tan afortunats que van dient que no els cal llevar-se d'hora, mentre alaba els qui saben

que han d'esforçar-se per tal d'obtenir tant la riquesa com el saber i la fama. I potser perquè sent que ja portava massa versos perorant en un to seriós i amb poques notes lleugeres, escriu, i som als v. 1180-1183:

E per so c'a major plazer
vos vengan las razos qu'ieu trac,
aujatz so qu'en dis a enac,
us trobaires de mantas gens.

El fet que el trobador per primera i única vegada a *Abrils issia* no fos identificat per l'autor ha comportat que Field considerés la peça anònima també per al mateix Ramon Vidal, i que HUCHET (1992) l'atribuís a un poeta desconegut, només conegut pel trobador català, mentre Scott M. FRANCIS (2009: 11-12) es pregunta a què pot deure's aquest silenci, que en canvi s'observa tres cops a *So fo e'l temps*, i del qual, per cert, el mateix Ramon Vidal fou víctima en el *Breviari* de Matfre Ermengaud i en el *Maldit-Bendit* de Cerverí de Girona. Sense dubte la raresa explica que Bohs pensés en un trobador de nom Aenac.

Allò que el trobador inconegut va dir i que Ramon Vidal trobava agradable d'escoltar és el següent (v. 1184-1187):

En amors ha tals plazers sens
que qui·lh sen sabria traire
cascús seria mielhs amaire
que·l fatz que en cochas pren.

Aquests quatre versos —i adverteixo que n'acabem de perdre dos respecte a totes les edicions del poema— crec que puc dir que provenen d'una *tenso* entre Peirol i Gaucelm Faidit, que segons Mouzat va tenir lloc a la cort del Dalfí d'Alvèrnia entre 1185 i 1202, *Gaucelm, diguatz m'al vostre sen* (ASTON 1953: xxx; MOUZAT 1965: LX; HARVEY & PATTERSON 2010: 1005-1010). Allò que ha de respondre Gaucelm és quin amant —*druit*— obté més plaer:

Cel c'ab sa bona dona jai
 tot'una nueit, e non lo fai,
 ho cel qui ve a parlamen,
 e non a lezer gaire
 mas quant d'una vetz faire
 e aquí meteís torna s'en?

Davant de tan punyent disjuntiva, Gaucelm Faidit tria l'opció més reposada:

Peirol, al meu conoissemen,
 sel c'una nueit hi pot jazer
 deu ben aver dos tans de jai
 que sel qu'o fai e pueis s'en vai;
 qu'el jazers ha plazers tals cen,
 s'es qui be-ils sapcha traire,
 q'inz es meiller amaire
 que-l fait c'om en tal cocha pren.

Hom ha entès que Ramon Vidal reportava un fragment que parlava de l'amor més pur i no de *jazer*, i induït per la grafia ha convertit el cent en *seny* i unànimement ha transformat, atribuint-ho a un error de copista, el *faitz* en un *fatz* sota el qual hi veien l'amant neci contrari a l'amant assenyat, amb absoluta ocultació de la realitat, és a dir l'elemental conseqüència del jeure. El poema ens torna a la cort del Dalfí, i la consolida com l'autèntic «foyer» de poesia i liberalitat, com deia GUIDA (2008), on els defensors de l'ordre cortès podien emmirallar-se sempre, també en els moments del lleure més faceciós.

Si concedíem que l'experiència del joglaret podia tenir en aquest punt un contacte amb la biografia del mateix Ramon Vidal, res no s'oposaria a suposar que el debat entre Peirol i Gaucelm Faidit l'hagués pogut conèixer *in situ*, i que en cités una part a partir d'una anotació insuficient que no li permetia d'atribuir aquests quatre versos al seu vertader autor, sense més misteris. Com sigui, ara que sabem d'on ve el text, podem captar per primera vegada perquè era introduït com un fragment agradable de sentir, car el tema és netament humorístic, i perfectament adequat per criticar els tabalots i els que no saben controlar els seus desitjos.

BIBLIOGRAFIA

- ACCARIE (1983): Maurice Accarie, «La fonction des chansons du *Guillaume de Dole*», dins *Mélanges J. Larmat*, París: Belles Lettres, p. 13-29.
- ASTON (1953): Stanley Aston, *Peirol. Troubadour of Auvergne*, Cambridge: CUP.
- BAUMGARTNER (1981): Emmanuèle Baumgartner, «Les citations lyriques dans le *Roman de la Rose* de Jean Renart», *Romance Philology* 35, p. 260-266.
- BOHS (1988 [1904]): Wilhelm Bohs, *Raimon Vidal de Bezaudun. «Abrils issi'e mays intrava»*, nova presentació a cura d'Annick Puygrenier i Roger Teulat, Cournon d'Auvergne: Éditions Orionis.
- BUFFUM (1928): Douglas Labaree Buffum, *Gerbert de Montreuil. Le roman de la violette*, París: Honoré Champion.
- CALZOLARI (1995): Monica Calzolari, «I favolosi anni settanta», dins *La narrativa in Provenza e in Catalogna nel XII e XIII secolo*, Pisa: ETS, p. 83-108.
- ESPADALER (2018): Anton M. Espadaler, *Ramon Vidal de Besalú. Obra Completa*, Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona.
- FIELD (1989): Hugh Field, *Ramon Vidal de Besalú. Obra poètica, I*, Barcelona: Curial, «Autors Catalans Antics» 7.
- FRANCIS (2009): Scott M. Francis, «The Joglar as a Salesman in Raimon Vidal de Besalú's *Abrils issia e mays intrava*», *Tenso* 24, p. 1-19.
- GAUNT (1989): Simon Gaunt, *Troubadours and Irony*, Cambridge: CUP.
- GOUIRAN (1987): Gérard Gouiran, *Le seigneur-troubadour d'Hautefort. L'oeuvre de Bertran de Born*, Aix-en-Provence: Université de Provence.
- GUIDA (2008): Saverio Guida, «Questioini relative a tre *partimens* provenzali», *Cultura Neolatina* LXVIII, 3-4, p. 249-309.
- HARVEY & PATERSON (2010): Ruth Harvey i Linda Paterson, *The Troubadour tensos and partimens. A Critical Edition*, Cambridge: D. S. Brewer.
- HUCHET (1992): Jean-Charles Huchet, *Nouvelles occitanes du Moyen Âge*, París: Flammarion.

- JEANROY (1904): Alfred Jeanroy, «Compte rendu» a Bohs, *Abrils issi'e mays intrava*, *Romania* 33, p. 612-615.
- KAY (2013): Sarah Kay, *Parrots and Nightingales. Troubadour Quotations and the Development of European Poetry*, Filadèlfia: University of Pennsylvania Press.
- KOLSEN (1910): Adolf Kolsen, *Sämtliche Lieder des Troubadors Giraut de Bornelh*, Halle: Niemeyer.
- LECOY & DUFOURNET (2008): Félix Lecoy i Jean Dufournet, *Jean Renart. Le roman de la Rose ou de Guillaume de Dole*, París: Honoré Champion.
- MARSHALL (1972): John Henry Marshall, *The Razos de trobar of Raimon Vidal and associated texts*, Oxford: Oxford University Press.
- MILONE (1998): Luigi Milone, *El trobar 'envers' de Raimbaut d'Aurenga*, Barcelona: Columna.
- MOUZAT (1965): Jean Mouzat, *Les poèmes de Gaucelm Faidit*, París: A. G. Nizet.
- NICHOLSON (1976): Derek T. Nicholson, *The Poems of the Troubadour Peire Roger*, Manchester: Manchester University Press.
- PATTISON (1952): Walter T. Pattison, *The Life and Works of the Troubadour Raimbaut d'Orange*, Minneapolis: The University of Minnesota Press.
- SHARMAN (1989): Ruth Verity Sharman, *The cansos and sirventes of the troubadour Giraut de Bornelh: a critical Edition*, Cambridge: CUP.
- SIMÓ (2011): Meritxell Simó, «Les citations lyriques des *novas rimadas*: Raimon Vidal *vs* Jean Renart», *Revue des Langues Romanes* CXV, 2, p. 425-451.
- STRONSKI (1906): Stanislaw Stronski, «Recherches historiques sur quelques protecteurs des troubadours», *Annales du Midi* XVIII, p. 473-493.
- STRONSKI (1973 [1914]): *La légende amoureuse de Bertran de Born*, Ginebra: Slatkine.
- TOPSFIELD (1971): Leslie T. Topsfield, *Les poésies du troubadour Raimon de Miraval*, París: A. G. Nizet.
- ZUFFEREY (2009): François Zufferey, «Nouvelle approche de l'amour de loin», *Cultura Neolatina* LXIX, 1-2, p. 7-58.